

Bruksela, 13 listopada 2025 r.
(OR. en)

15410/25

CULT 128	EMPL 514
AUDIO 111	GENDER 200
CULT HERIT 25	DIGIT 240
EDUC 445	TOUR 23
JEUN 236	MI 907
COMPET 1161	ENV 1222
SAN 743	PROCIV 148
DISINFO 100	RECH 501
RELEX 1475	NDICI 10
FREMP 333	FIN 1352
AG 181	

PISMO PRZEWODNIE

Od: Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)

Do: Thérèse BLANCHET, sekretarz generalna Rady Unii Europejskiej

Nr dok. Kom.: COM(2025) 785 final

Dotyczy: KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW
Kompas kultury dla Europy

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2025) 785 final.

Załącznik: COM(2025) 785 final

Bruksela, dnia 12.11.2025 r.
COM(2025) 785 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Kompas kultury dla Europy

{SWD(2025) 785 final}

Kompas kultury dla Europy

1. Wprowadzenie

Europa jest tętniącym życiem ośrodkiem różnorodności kulturowej, słynącym z języków, dziedzictwa kulturowego, form wyrazu artystycznego i kreatywnych innowacji. W Europie znajduje się więcej obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO o wyjątkowej wartości kulturowej, przyrodniczej lub mieszanej niż w jakimkolwiek innym regionie świata. Europa, w której mówi się ponad 24 językami urzędowymi UE oraz przeszło 60 językami regionalnymi lub językami mniejszości, jest też miejscem niezwykłej różnorodności językowej. To bogactwo kulturowe jest świadectwem wspólnej historii i pamięci Europy oraz siłą napędową kształtującą jej przyszłość, pogłębiającą europejskie poczucie przynależności i ugruntowującą wartości europejskie, co potwierdza 87 % obywateli, którzy twierdzą, że kultura i dziedzictwo kulturowe wzmacniają ich poczucie bycia Europejczykiem¹.

Różnorodność kulturowa w Europie jest pielęgnowana, chroniona i stale odkrywana na nowo. Stwarza ona otoczenie sprzyjające artystom i osobom zawodowo związanym z kulturą, inspirując ich do tworzenia, wprowadzania innowacji i przesuwania granic. Kulturowe dziedzictwo Europy i jej ożywienia kulturalne sprzyjają wymianie, dialogowi i wzajemnemu zrozumieniu między społecznościami i pokoleniami.

Działalność kulturalna i obcowanie z bogatym dziedzictwem kulturowym Europy stanowią istotny element naszego europejskiego stylu życia. Udowodniono, że społeczeństwa o wyższym poziomie uczestnictwa w kulturze są bardziej otwarte, tolerancyjne, demokratyczne i stabilne gospodarczo², a konsumpcja kulturalna skutecznie przeciwdziała nienawiści³. Wykazano również, że zaangażowanie w działalność kulturalną zwiększa prawdopodobieństwo udziału w głosowaniach oraz zaangażowania w wolontariat i życie społeczne⁴. Przyczynia się do zwiększenia spójności i odporności społecznej i terytorialnej, a także do poprawy zdrowia i dobrostanu. Aż 87 % Europejczyków deklaruje, że uczestnictwo w działalności kulturalnej lub udział w wydarzeniach artystycznych poprawia ich dobrostan emocjonalny lub fizyczny.

Ponadto europejski sektor kultury i sektor kreatywny odgrywają kluczową rolę w pobudzaniu innowacji i konkurencyjności, tworzeniu miejsc pracy, promowaniu zrównoważonej turystyki i zwiększaniu atrakcyjności naszych regionów i miast. Ponad 2 mln przedsiębiorstw, które tworzą sektor kultury i sektor kreatywny w UE, generują około 199 mld EUR wartości dodanej i zatrudniają 7,9 mln osób w całej Europie⁵.

Tętniący życiem krajobraz kulturalny Europy jest źródłem miękkiej siły i atutem wizerunkowym na arenie międzynarodowej. Ułatwia nawiązywanie korzystnych dla obu stron partnerstw międzynarodowych, wzmacnia globalne zaangażowanie i wspiera proces rozszerzenia UE.

Jednocześnie strategiczne znaczenie kultury dla Europy jest niedoceniane i nie wykorzystuje się jeszcze jego pełnej wartości. W dobie szybkich i złożonych zmian, napięć geopolitycznych,

¹ [Postawy Europejczyków wobec kultury – maj 2025 r. – badanie Eurobarometr.](#)

² Obszerniejsze dane można znaleźć w badaniu [Culture and democracy, the evidence \[Kultura i demokracja – dowody\]](#), Urząd Publikacji UE.

³ Tamże.

⁴ Tamże.

⁵ Dane za 2024 r. Źródło: [Statystyki dotyczące kultury – zatrudnienie w sektorze kultury – Statistics Explained – Eurostat.](#)

zagranicznych manipulacji informacjami i ingerencji w informacje, ruchów antydemokratycznych, kryzysu klimatycznego, zmian technologicznych i transformacji cyfrowej Europa musi uznać i wykorzystać potencjał kultury, aby stawić czoła tym palącym problemom.

Sektor kultury i sektor kreatywny stoją w obliczu szczególnych wyzwań, takich jak zagrożenia dla wolności artystycznej, niepewne warunki pracy, nierówności w dostępie do kultury, rosnąca globalna konkurencja oraz zagadnienia związane z prawami własności intelektualnej w kontekście sztucznej inteligencji. Jednocześnie sektory te mogą posługiwać się nowymi technologiami, aby jeszcze bardziej wzbogacić swoją kreatywną produkcję i potencjał innowacyjny, ale także zwiększyć dostępność kultury i zaangażowanie odbiorców.

Pomimo znacznych postępów poczynionych w ostatnich latach dzięki europejskim programom na rzecz kultury⁶ i planom prac w dziedzinie kultury⁷ UE nadal nie dysponuje nieulegającymi dezaktualizacji ramami strategicznymi, które pozwoliłyby konsekwentnie uwzględniać rolę kultury w kształtowaniu polityki i podnosić jej status. Dlatego też już na wstępie wytycznych politycznych przewodniczącej Ursuli von der Leyen pt. „Wybór Europy” podkreślono znaczenie różnorodności kulturowej i dziedzictwa kulturowego Europy dla przyszłości Europy. Potrzebę promowania różnorodności kulturowej i dziedzictwa kulturowego uznano też w programie strategicznym Rady Europejskiej⁸, natomiast Parlament Europejski⁹, Rada¹⁰ i zainteresowane strony podkreślają znaczenie unijnych ram strategicznych na rzecz kultury.

W odpowiedzi na te apele Komisja przedstawia **Kompas kultury dla Europy**, w którym **nakreślono wizję i wskazano inicjatywy przewodnie**. W uznaniu jednoczącego potencjału kultury kompasowi towarzyszy również **projekt wspólnej deklaracji, która ma zostać uzgodniona przez Parlament Europejski, Radę i Komisję**. Aby UE mogła się rozwijać, musi umieścić kulturę w centrum swojej wizji politycznej oraz strategii społecznej i gospodarczej. Kompas kultury posłuży również jako strategiczny punkt odniesienia dla kultury w wieloletnich ramach finansowych (WRF) na lata 2028–2034¹¹.

2. Wizja: „Europa dla kultury – kultura dla Europy”

Kompas kultury ma na celu jak najlepsze wykorzystanie potencjału kultury na rzecz ludzi, społeczeństw i terytoriów oraz sprawienie, że kultura będzie stanowiła centralny element jedności, różnorodności i doskonałości Europy. Jego podstawę stanowi **strategiczna wizja**, w której Europa chroni kulturę, a kultura jest nierozzerwalnie związana z Europą:

„Europa dla kultury”: bogaty krajobraz kulturowy Europy jest nieodłącznym elementem tożsamości i rozwoju Unii Europejskiej. Każdy ma prawo do twórczości i udziału w życiu kulturalnym, korzystania z podstawowej wolności wypowiedzi artystycznej oraz swobodnego współtworzenia kultury i obcowania z nią. Kompas kultury ma służyć włączeniu kultury jako kluczowego wymiaru do wszystkich odpowiednich strategii i polityk oraz powiązanych narzędzi finansowania. W ten sposób uznaje się wewnętrzną, społeczną, obywatelską

⁶ Najnowsze: [komunikat Komisji „Nowy europejski program na rzecz kultury” \(COM\(2018\) 267\)](#).

⁷ Najnowsze: [Rezolucja Rady w sprawie planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 \(2022/C 466/01\)](#).

⁸ [Program strategiczny na lata 2024–2029](#).

⁹ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie realizacji Nowego europejskiego programu na rzecz kultury i strategii UE w dziedzinie międzynarodowych stosunków kulturalnych (2022/2047(INI)).

¹⁰ Zob. przypis 7.

¹¹ Wniosek Komisji Europejskiej dotyczący wieloletnich ram finansowych na lata 2028–2034, przedstawiony 16 lipca 2025 r., umożliwia unijne finansowanie kultury ze środków kilku instrumentów. [EUR-Lex - 52025DC0570R\(01\) - PL - EUR-Lex](#).

i ekonomiczną wartość kultury oraz jej rolę jako podstawowego dobra publicznego. Dzięki opracowanym „na miarę” politykom i inwestycjom Kompas kultury pomoże sektorom kultury rozwijać się, wprowadzać innowacje i konkurować na arenie międzynarodowej. Choć projekt ten ma charakter przekrojowy, uznaje się w nim i docenia specyfikę poszczególnych sektorów kultury.

„Kultura dla Europy”: UE wykorzysta bogactwo różnorodności kulturowej, dziedzictwo kulturowe i kreatywność Europy, aby wzmocnić odporność demokracji, zwiększyć spójność społeczną, gospodarczą i terytorialną, poprawić dobrobyt obywateli oraz pogłębić konkurencyjność i potencjał innowacyjny Europy. Celem Kompas kultury jest promowanie i podkreślanie roli kultury jako wyrazu europejskiej historii i jej wspólnych wartości, a jednocześnie jako potężnego katalizatora odporności społeczeństwa. Dzięki kulturze UE może wzmocnić swoją rolę światowego lidera w dziedzinie kultury i kreatywności, którego działania, oparte na wzajemnym zrozumieniu, są zakorzenione w europejskich wartościach.

Zgodnie z tą wizją Kompas kultury będzie prowadzić polityki UE w **czterech głównych kierunkach**, przy wsparciu działań horyzontalnych mających na celu mobilizację inwestycji w kulturę europejską:

- 1) UE, która kultywuje i **umacnia europejskie wartości i prawa kulturalne**;
- 2) UE, która **wzmacnia pozycję artystów i osób zawodowo związanych z kulturą oraz wspiera ludzi**;
- 3) UE, która czerpie z kultury i dziedzictwa kulturowego, aby **stać się bardziej konkurencyjną, odporną i spójną**;
- 4) UE, która **aktywnie wspiera międzynarodowe stosunki i partnerstwa w dziedzinie kultury**.

Aby zrealizować cele Kompas kultury, UE będzie potrzebować większego zaangażowania politycznego i nowych narzędzi politycznych. Dlatego też Komisja zamierza:

- zaproponować **wspólną deklarację** międzyinstytucjonalną, która ma zostać uzgodniona przez **Parlament Europejski, Radę i Komisję**, zatytułowaną „Europa dla kultury – kultura dla Europy”, w której zostaną nakreślone kluczowe zasady polityki kulturalnej w Europie oraz potwierdzone zostanie polityczne zaangażowanie w krzewienie tych zasad;
- okresowo publikować **sprawozdanie na temat stanu kultury w UE**, aby zapewnić wgląd w europejski krajobraz kulturowy i ocenić postępy w zakresie rozwoju ekosystemu kulturalnego i kreatywnego, ze szczególnym naciskiem na wolność artystyczną;
- ustanowić **zorganizowany dialog UE** z zainteresowanymi stronami działającymi w sektorze kultury i sektorze kreatywnym, aby omówić sprawozdanie na temat stanu kultury oraz postępy w realizacji kluczowych kierunków Kompas kultury. Dialog ten posłuży jako platforma wymiany informacji, współtworzenia i dostosowania polityki;
- utworzyć, na potrzeby opracowania sprawozdania na temat stanu kultury, **unijne centrum danych dotyczących kultury**, którego zadaniem będzie gromadzenie i analizowanie danych i informacji dotyczących kultury, monitorowanie tendencji i zmian oraz gromadzenie najlepszych praktyk¹². Komisja będzie również współpracować z państwami członkowskimi UE i ich urzędami statystycznymi, a także

¹² Dane dotyczące sektora audiowizualnego będą nadal dostarczane przez Europejskie Obserwatorium Audiowizualne oraz będzie można je znaleźć w sprawozdaniu Komisji pt. „Perspektywa europejskiego przemysłu medialnego”.

z odpowiednimi organizacjami międzynarodowymi, aby stale udoskonalać statystyki UE w dziedzinie kultury i wspierać kształtowanie polityki w oparciu o dowody.

3. UE, która kultywuje i umacnia europejskie wartości i prawa kulturalne

Demokracja, wolność, różnorodność i równość to wartości, które wzajemnie się wzmacniają, a UE i jej państwa członkowskie ponoszą wspólną odpowiedzialność za ich pielęgnowanie. Wolność twórczości i uczestnictwa w kulturze bez barier jest zapisana w art. 27 Powszechnej deklaracji praw człowieka¹³ i art. 13 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej¹⁴. Prawa te są niezbędne, aby jednostki i społeczności mogły swobodnie wyrażać siebie, angażować się w dialog, celebrować różnorodność kulturową, rozwijać sztukę, chronić dziedzictwo kulturowe i wyobrażać sobie przyszłość. Są to podstawowe zasady Kompas kultury.

3.1. Ochrona wolności artystycznej

Kultura i kreatywność mogą rozwijać się jedynie w warunkach swobody twórczej. Ochrona tej wolności musi być fundamentem każdego demokratycznego i otwartego społeczeństwa. Stanowi ona także miarodajny wskaźnik kondycji jego demokracji. W UE ochrona wolności artystów i pracowników sektora kultury do tworzenia bez cenzury lub zastraszania oraz do wyrażania poglądów w kwestiach leżących w interesie publicznym jest naszym wspólnym obowiązkiem. Nadal jednak pojawiają się doniesienia¹⁵ o domniemanej bezprawnej ingerencji w niezależność instytucji kultury, stosowaniu tzw. praw moralnych, cenzurze lub zastraszaniu artystów, a nawet autocenzurze.

W obliczu presji na demokrację i społeczeństwo obywatelskie na całym świecie takie przypadki należy dokumentować i uważnie monitorować oraz podejmować działania zapewniające „bezpieczną przystań” dla zagrożonych i przesiedlonych artystów¹⁶. Państwa członkowskie i instytucje Unii powinny zadbać o to, aby ich polityki, ramy prawne i praktyki administracyjne wspierały wolność twórczości i ekspresji artystycznej oraz artystycznego obiegu. Europa powinna podjąć działania na rzecz ochrony wolności artystycznej i szerzenia wiedzy na ten temat, aby tę wolność promować.

Dlatego też w swoich przyszłych sprawozdaniach na temat stanu kultury w UE Komisja będzie każdorazowo poświęcać **szczególną uwagę doświadczeniom artystów w kontekście wolności artystycznej**. Pomoże również **chronić wolność artystyczną** za pośrednictwem obecnych i przyszłych polityk i programów UE, w szczególności w ramach proponowanego przyszłego programu **AgoraEU**, który będzie częścią kolejnego długoterminowego budżetu UE. Ochrona wolności artystycznej jest również istotnym elementem demokratycznej tkanki naszych społeczeństw w szerszym ujęciu, a ochrona i promowanie demokracji i odporności społecznej w perspektywie długoterminowej jest celem europejskiej tarczy demokracji.

3.2. Promowanie różnorodności kulturowej i językowej

Różnorodność kulturowa i językowa leży u podstaw projektu europejskiego, a uosabia ją motto UE, które brzmi „Zjednoczeni w różnorodności”. Zaangażowanie w utrzymanie tej różnorodności jest warunkiem koniecznym europejskiej suwerenności kulturowej i kultury

¹³ [Powszechna deklaracja praw człowieka |Organizacja Narodów Zjednoczonych](#).

¹⁴ [Karta praw podstawowych Unii Europejskiej](#).

¹⁵ [Rada Europy, 2023. Free to Create: Artistic Freedom in Europe \[Tworzyć swobodnie – wolność artystyczna w Europie\]](#).

¹⁶ [Konkluzje Rady w sprawie zagrożonych i przesiedlonych artystów \(2023/C 185/09\)](#).

demokratycznej. Dlatego też UE jest sygnatariuszem Konwencji UNESCO z 2005 r. w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego¹⁷.

UE aktywnie chroni, rozwija i promuje różnorodność kulturową i językową za pośrednictwem swoich polityk i programów, a zgodnie z wytycznymi politycznymi przewodniczącej Ursuli von der Leyen UE będzie kontynuować prace nad ochroną praw osób należących do mniejszości w Europie. W latach 2021–2024 w ramach programu „Kreatywna Europa” wsparcie uzyskało 670 transnarodowych partnerstw kulturalnych; w kinach w całej Europie wyemitowano 554 filmy, a 37,9 mln osób miało dostęp do europejskich utworów audiowizualnych z innych krajów europejskich¹⁸.

Pięć nagród UE w dziedzinie kultury¹⁹ odgrywa ważną rolę w zwiększaniu widoczności europejskich sektorów kultury poprzez uznanie i promowanie różnorodności i doskonałości tych sektorów. W tym celu Komisja proponuje **nową Nagrodę UE w dziedzinie sztuk widowiskowych, aby uhonorować doskonałość artystyczną**, a także poprawić umiejętności i dostęp do rynku oraz usprawnić sieci zawodowe w całym europejskim ekosystemie sztuk widowiskowych.

W **Europejskim Dniu Języków**²⁰ UE świętuje różnorodność językową, która jest wyrazem bogatego dziedzictwa kulturowego Europy i fundamentem demokracji. **Propagowanie uczenia się języków i różnorodności językowej stanowi jeden z celów szczegółowych programu Erasmus+**²¹. W dziedzinie kultury, mediów audiowizualnych i nowych mediów (np. gier wideo lub rzeczywistości rozbudowanej) program „Kreatywna Europa” ma na celu promowanie różnorodności i obiegu europejskich treści oraz poszerzanie grona odbiorców.

Aktywne promowanie treści internetowych **„Made in Europe”** jest niezbędne, aby odbiorcy treści cyfrowych mogli odkrywać i doceniać ich bogactwo i różnorodność. Poczyniono znaczne postępy w tym zakresie dzięki środkom regulacyjnym i środkom z zakresu polityki. Na przykład przegląd dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych z 2018 r.²² przyczynił się do zwiększenia widoczności i znaczenia europejskich treści audiowizualnych, gdyż wprowadzono obowiązek, aby co najmniej 30 % katalogu usług VOD (wideo na żądanie) stanowiły utwory europejskie, a nadawców zobowiązano do poświęcenia większości czasu antenowego na programy europejskie. Wykorzystanie dużych zbiorów danych i sztucznej inteligencji (AI) może dodatkowo zwiększyć wyszukiwalność różnorodnych treści europejskich, jak wskazano w strategii w sprawie zastosowania AI²³.

Ponadto badania naukowe i innowacje finansowane w ramach programu „Horyzont Europa” wzmacniają odporność sektora kultury i sektora kreatywnego, napędzają zrównoważony wzrost gospodarczy oraz wykorzystują technologię i współpracę w celu zachowania i wzbogacenia różnorodności kulturowej i językowej Europy.

¹⁷ [Konwencja z 2005 r. w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego | Różnorodność form wyrazu kulturowego.](#)

¹⁸ W ramach komponentu MEDIA programu „Kreatywna Europa” stworzono również ponad 300 gier wideo lub projektów interaktywnych, z których wiele otrzymało prestiżowe nagrody.

¹⁹ Finansowane w ramach komponentu „Kultura” programu „Kreatywna Europa”: nagroda Unii Europejskiej i Europa Nostra w dziedzinie dziedzictwa kulturowego; nagroda „Muzyka dla Europy”; nagroda im. Miesa van der Rohego, Europejska Nagroda Literacka oraz niedawno ustanowiona Nagroda im. Simone Veil przyznawana inicjatywom związanym z żydowskim dziedzictwem kulturowym.

²⁰ [Europejski Dzień Języków | Komisja Europejska](#), inicjatywa realizowana we współpracy z Radą Europy.

²¹ [Przykłady projektów wspierających języki regionalne i języki mniejszości: kompilacja projektów współfinansowanych z programu Erasmus+ i programu „Kreatywna Europa”.](#)

²² Dyrektywa (UE) 2018/1808.

²³ COM(2025) 723.

Komisja będzie nadal chronić i wzmacniać bogactwo europejskich form wyrazu kulturowego i językowego. W tym celu wykorzysta w pełni potencjał badań naukowych, innowacji i technologii. Będzie pogłębiać **badania i wspierać inwestycje w zakresie wyszukiwalności różnorodnych internetowych treści kulturowych stworzonych w Europie**, aby w oparciu o wyniki badania na ten temat²⁴ promować konsumpcję takich treści w UE i poza jej granicami, ze szczególnym uwzględnieniem europejskich internetowych treści muzycznych i literackich.

3.3. Zwiększanie uczestnictwa w kulturze i dostępu do niej

Uczestnictwo w kulturze i dostęp do działalności kulturalnej mają zasadnicze znaczenie dla promowania aktywnego obywatelstwa i są głównym filarem każdego demokratycznego i integracyjnego społeczeństwa.

Niektóre państwa członkowskie wprowadziły już „paszporty do kultury”, które mają zwiększyć dostęp do kultury, zwłaszcza wśród osób młodych. **Dostęp do kultury w jego różnych wymiarach finansowano też ze środków UE, zwłaszcza w ramach programu „Kreatywna Europa”**, na przykład poprzez dofinansowanie karnetów do kin należących do sieci Europa Cinemas w kilku krajach UE w ramach komponentu MEDIA. Inicjatywy takie jak **Europejskie Dni Dziedzictwa**²⁵ czy **szlak kulturowy DiscoverEU**²⁶ rozszerzają możliwości odkrywania bogatego dziedzictwa kulturowego Europy.

Nadal jednak pozostaje wiele do zrobienia. W ciągu ostatnich 12 miesięcy 51 % Europejczyków nie angażowało się w żadną działalność artystyczną, ani indywidualnie, ani w ramach grupy^{27,28}. Dlatego też Komisja będzie jeszcze w większym stopniu ułatwiać osobom młodym dostęp do dziedzictwa kulturowego w całej Europie poprzez (i) ustanowienie **dobrowolnych ram wzajemnego uznawania krajowych „paszportów do kultury i dziedzictwa kulturowego” dla osób młodych**, (ii) promowanie **szlaku kulturowego DiscoverEU** wśród osób młodych oraz (iii) wzbogacanie oferty kulturalnej w ramach istniejącej **europejskiej karty młodzieżowej** w programie Erasmus+.

Istnieje szereg innych czynników, które wpływają na uczestnictwo w kulturze, takich jak status społeczno-ekonomiczny, niepełnosprawność, pochodzenie etniczne, płeć, wiek i położenie geograficzne²⁹. Aby pogłębić uczestnictwo w kulturze i poprawić jego jakość, UE i jej państwa członkowskie powinny ocenić, w jaki sposób strategie polityczne, np. w obszarze nauki, zdrowia, środowiska, edukacji, szkoleń i spójności społecznej, mogą sprzyjać zaangażowaniu w kulturę. Europa będzie nadal odgrywać w tym zakresie wiodącą rolę i tworzyć równe szanse dzięki stałym inwestycjom oraz inkluzywnym i dostępnym projektom w zakresie infrastruktury kulturalnej i programów kulturalnych. W tym duchu Komisja przygotowuje sprawozdanie, aby wesprzeć państwa członkowskie w **zwiększaniu uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w kulturze i zwiększaniu wsparcia dla tych osób w dziedzinie kultury**.

²⁴ Badanie, o którym mowa w planie prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 (Dz.U. C 466 z 7.12.2022).

²⁵ [Europejskie Dni Dziedzictwa | Europejskie Dni Dziedzictwa](#), współfinansowane przez UE i Radę Europy.

²⁶ [Szlak kulturowy DiscoverEU | Europejski Portal Młodzieżowy](#) inspiruje osoby młode do planowania podróży śladem obiektów kultury i dziedzictwa kulturowego. Program DiscoverEU jest finansowany w ramach programu Erasmus+.

²⁷ [Statystyki dotyczące kultury – uczestnictwo w kulturze – Statistics Explained – Eurostat](#).

²⁸ [Postawy Europejczyków wobec kultury – maj 2025 r. – badanie Eurobarometr](#).

²⁹ [Statystyki dotyczące kultury – uczestnictwo w kulturze – Statistics Explained – Eurostat](#).

4. UE, która wzmacnia pozycję artystów i osób zawodowo związanych z kulturą oraz wspiera ludzi

Życie kulturalne rozkwita, gdy społeczeństwa tworzą warunki pozwalające jednostkom i artystom eksperymentować i przekraczać granice. Wymaga to godziwych warunków pracy artystów i osób zawodowo związanych z kulturą, bezpiecznego środowiska pracy wolnego od wszelkiego rodzaju przemocy oraz odpowiedniego kształcenia, szkoleń i umiejętności. Aby zbudować bogatą kulturowo Europę, która naprawdę ceni swoich obywateli, niezwykle ważne jest też, aby zdać sobie sprawę z realiów, z jakimi borykają się osoby młode, w tym początkujący artyści. UE musi promować edukację artystyczną oraz inkluzywny i bezpieczny dostęp do kultury dla dzieci, młodzieży i grup niedostatecznie reprezentowanych.

4.1. Zapewnienie godziwych warunków pracy

Wielu pracowników sektora kultury nadal ma trudności, aby w praktyce korzystać z równoważnych praw i zabezpieczeń.

W 2024 r. w sektorze kultury i sektorze kreatywnym w całej UE zatrudnionych było 7,9 mln osób, co stanowi 3,8 % całkowitego zatrudnienia w UE. Występuje tu jednak duże zróżnicowanie pod względem struktury siły roboczej i rodzajów zatrudnienia³⁰. Praca na własny rachunek i samozatrudnienie są powszechniejsze niż w innych sektorach, przy czym niemal jedna trzecia pracowników sektora kultury w całej UE prowadzi działalności na własny rachunek, co stanowi ponad dwukrotność średniej unijnej³¹. Czas obowiązywania umów o pracę jest zazwyczaj krótszy i mniej stabilny w porównaniu z umowami w bardziej tradycyjnych sektorach zatrudnienia. Odsetek osób zatrudnionych na podstawie umowy na czas nieokreślony jest o 15,2 punktu procentowego niższy niż na rynku pracy w ujęciu ogólnym³². Artyści i pisarze rzadziej pracują również na jednym etacie³³, a ponad połowa twórców audiowizualnych (reżyserów, scenarzystów itp.) doświadcza długich okresów, w których nie wykonuje płatnej pracy³⁴. Dostępne dane i wyniki kontroli wskazują na znaczny poziom pracy nierejestrowanej w tych sektorach³⁵.

Warunki pracy w sektorze kultury są często niepewne³⁶, a artyści i osoby zawodowo związane z kulturą są często wykluczone z ochrony socjalnej lub są nią objęci tylko częściowo. Złe warunki pracy należą również do czynników negatywnie wpływających na zdrowie psychiczne osób zawodowo zajmujących się kulturą i sztuką. Osoby z niepełnosprawnościami nadal napotykają liczne bariery, które uniemożliwiają im rozwój zawodowy na równych warunkach z innymi. W sektorach kultury utrzymuje się również luka płacowa między kobietami

³⁰ [Statystyki dotyczące kultury – zatrudnienie w sektorze kultury – Statistics Explained – Eurostat](#).

³¹ Tamże.

³² Tamże.

³³ Tamże.

³⁴ *The status of artists and cultural and creative professionals in Europe* [Status artystów oraz osób zawodowo związanych z kulturą i sektorem kreatywnym w Europie], Europejskie Obserwatorium Audiowizualne.

³⁵ *Employment characteristics and undeclared work in the cultural and creative sectors* [Charakterystyka zatrudnienia i praca nierejestrowana w sektorze kultury i sektorze kreatywnym], Europejski Urząd ds. Pracy.

³⁶ W [badaniu przeprowadzonym przez organizację Panteia w 2024 r.](#) 68 % artystów i pracowników sektora kultury i sektora kreatywnego, którzy wzięli udział w badaniu, pracowało w więcej niż jednym miejscu, a 71 % nie miało dostępu do wystarczającej ochrony socjalnej; dotyczy to w szczególności artystów pracujących na własny rachunek i samozatrudnionych.

a mężczyznami, przy czym wyższy odsetek kobiet uzyskuje niskie wynagrodzenia niż mężczyźni³⁷.

W ostatnich latach w państwach członkowskich nastąpiły istotne zmiany: w kilku krajach przyjęto przepisy dotyczące statusu artystów lub inne szczególne środki wspierające artystów, takie jak opracowywanie strategii politycznych i statutów dotyczących ich wynagrodzeń i warunków pracy. Na szczeblu UE Komisja wspierała różne badania, grupy ekspertów i warsztaty, przy aktywnym zaangażowaniu państw członkowskich³⁸, z udziałem przedstawicieli sektora kultury, zatrudnienia i spraw społecznych, zainteresowanych stron, partnerów społecznych oraz Parlamentu Europejskiego³⁹.

Ważne jest, aby zintensyfikować działania na szczeblu UE ukierunkowane na poprawę warunków pracy artystów. Komisja proponuje **unijną kartę artystów**, która ma określić **podstawowe zasady, wytyczne i zobowiązania dotyczące uczciwych warunków pracy** w tych sektorach oraz zwiększyć zgodność z przepisami i rozliczalność, zwłaszcza w przypadku beneficjentów funduszy UE na kulturę. Komisja zorganizuje **unijną wymianę na wysokim szczeblu z zainteresowanymi stronami i partnerami społecznymi**, a jej wyniki również zostaną wykorzystane przy opracowaniu Karty.

Ponadto, aby poprawiły się warunki pracy artystów, muszą oni mieć pełną świadomość swoich praw, w tym prawnych i umownych ram regulujących ich twórczość. W tym celu Komisja poparła uruchomienie **narzędzia internetowego „This Is How We Work” na platformie Creatives Unite**, które oferuje wgląd w ramy prawne i ramy polityki kształtujące status artystów, ich zabezpieczenie społeczne i stosunki pracy⁴⁰. Komisja będzie również współpracować z **inicjatywą Creators Learn Intellectual Property**, opracowaną przez Światową Organizację Własności Intelektualnej, która oferuje wsparcie twórcom w kwestiach związanych z własnością intelektualną.

4.2. Ułatwianie mobilności transgranicznej w dziedzinie kultury

Współpraca i mobilność transgraniczna odgrywają istotną rolę zarówno w karierze artystycznej, jak i w rozwoju europejskiej przestrzeni kulturalnej, sprzyjającej nawiązywaniu relacji i dialogu między osobami zawodowo związanymi z branżą kreatywną a obywatelami. Pełnią też funkcję katalizatora konkurencyjności i dostępu do nowych rynków, umożliwiając swobodniejszy przepływ dzieł kultury i twórczości ponad granicami i dotarcie do szerszego grona odbiorców, a także stymulują rozwój i zwiększają skalę europejskiej gospodarki kreatywnej.

Wsparcie współpracy transgranicznej stanowiło istotę programu „Kreatywna Europa”. W latach 2014–2020 międzynarodowe doświadczenie w ramach tego programu zdobyło ponad 22 000 pracowników. Uruchomienie programu mobilności **„Culture Moves Europe”**⁴¹ przyniosło znaczne rozszerzenie możliwości związanych z mobilnością. W latach 2022–2025 wsparciem w ramach programu objęto już ponad 6 000 artystów i osób zawodowo związanych

³⁷ Dane za 2022 r. Według [danych Eurostatu](#) w 2022 r. UE odnotowała najmniejszą lukę w zatrudnieniu ze względu na płeć w sektorze kultury w ostatnim dziesięcioleciu, ale równowaga ta nie przekłada się na zarobki. [Statystyki dotyczące kultury – równouprawnienie płci – Statistics Explained – Eurostat](#).

³⁸ [The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals \[Status i warunki pracy artystów oraz osób zawodowo związanych z kulturą i twórczością\]](#). Urząd Publikacji UE; [„Mapping cultural and creative sector working conditions in the EU” \[Tworzenie zestawień warunków pracy w sektorze kultury i sektorze kreatywnym w UE\]](#).

³⁹ Parlament Europejski był głównym orędownikiem przyjęcia unijnych ram [dotyczących sytuacji społecznej i zawodowej artystów i pracowników sektora kultury i sektora kreatywnego](#). C/2024/4208.

⁴⁰ [„This is how we work - Mapping cultural and creative sector working conditions in the EU” \[Tak pracujemy – tworzenie zestawień warunków pracy w sektorze kultury i sektorze kreatywnym w UE\]](#) ([creativesunite.eu](#)).

⁴¹ [Culture Moves Europe – Kultura i kreatywność](#).

z kulturą z 40 krajów i utworzono ponad 280 rezydencji artystycznych, w których gościło ponad 1 000 artystów indywidualnych.

Nadal istnieje jednak szereg barier, które ograniczają pełne wykorzystanie tych korzyści. Organizacje kulturalne, artyści i osoby zawodowo związane z kulturą stoją w obliczu kosztownych wyzwań administracyjnych, które utrudniają mobilność transgraniczną. Na przykład artyści pragnący podróżować po Europie muszą pokonywać przeszkody w postaci przepisów ustanawiających zróżnicowane warunki zatrudnienia i zabezpieczenia społecznego, potencjalnego podwójnego opodatkowania oraz złożoności transgranicznego świadczenia usług. Wizy i zezwolenia na pracę dla obywateli państw trzecich często stanowią dodatkowe utrudnienie w przemieszczaniu się i podnoszą koszty.

W ramach przyszłego **pakietu dotyczącego sprawiedliwej mobilności pracowników** Komisja zaproponuje inicjatywy, które unowocześnią, uproszą i zdigitalizują zasady i procedury dotyczące mobilności pracowników i ich swobodnego przepływu. Inicjatywy te, takie jak **uropejski dowód zabezpieczenia społecznego**, przyniosą bezpośrednie korzyści osobom uczestniczącym w transgranicznej mobilności w sektorze kultury. Niezbędne są stałe **inwestycje UE w mobilność**, w tym zwiększenie wsparcia dla programu **Culture Moves Europe**.

4.3. Zapewnienie młodzieży głosu w strukturach zarządzania kulturą przy jednoczesnym wspieraniu młodych i wschodzących talentów

Osoby młode odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu obecnej i przyszłej kultury. W swoim spojrzeniu na świat kwestionują tradycyjne praktyki i poszerzają horyzonty ekspresji artystycznej, która ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju i odnowy kreatywności.

Osoby młode należy uznać za pełnoprawnych członków wspólnoty kulturalnej. Istotnym elementem strategii na rzecz rozwoju infrastruktury kulturalnej powinny być inwestycje w przestrzenie kreatywne prowadzone przez młodzież i będące własnością społeczności. Uznanie, że osoby młode odgrywają istotną rolę w procesach kształtowania polityki, pozwoli im dochodzić swoich praw kulturalnych.

Komisja będzie nadal wspierać znaczący udział młodzieży w kształtowaniu polityki UE przy wykorzystaniu ustalonych instrumentów. Ponadto utworzy **sieć młodzieżowych ambasadorów kultury**, która zostanie włączona w omawianie kwestii związanych z polityką kulturalną. W ramach zapowiadanej **strategii na rzecz sprawiedliwości międzypokoleniowej** Komisja planuje promować **międzypokoleniowe uczenie się oparte na ochronie dziedzictwa kulturowego i językowego oraz na innowacjach kulturalnych**.

Co więcej, kształtowanie polityki kulturalnej w całej Europie powinno być również w większym stopniu ukierunkowane na młodych i nowych artystów oraz osoby młode zawodowo związane z kulturą. Komisja będzie nadal wspierać i promować ukierunkowane podejścia, m.in. za pośrednictwem **systemu platform** w ramach komponentu „Kultura” programu „Kreatywna Europa” oraz specjalnych **programów staży w ramach programu Erasmus+**.

4.4. Zapewnienie kształcenia kulturowego i artystycznego

Kultura i kształcenie są ze sobą ściśle powiązane. Zaangażowanie w kształcenie jest podstawową działalnością instytucji kultury, a sztuka odgrywa istotną rolę w edukacji i rozwoju człowieka od najmłodszych lat⁴². Włączenie do kształcenia i szkolenia formalnego,

⁴² [Zalecenie Rady w sprawie podejść uwzględniających kształcenie mieszane na rzecz wysokiej jakości i włączającego szkolnictwa podstawowego i średniego \(2021/C 504/03\)](#).

pozaformalnego i nieformalnego edukacji kulturowej i artystycznej jako jednego z zasadniczych elementów tego kształcenia buduje poczucie sprawczości oraz wzmacnia ekspresję twórczą, osiągnięcia akademickie, myślenie krytyczne i dobrostan osób uczących się. W ramach programu Erasmus+ promuje się liczne projekty dotyczące kształcenia kulturowego i artystycznego, w tym współpracę z muzeami i bibliotekami.

Uczestnictwo w działaniach kulturalnych jest ściśle powiązane z zaangażowaniem obywatelskim i pomaga ludziom rozwijać pewność siebie, empatię, tolerancję i umiejętności komunikacyjne. Komisja opracuje **projekt wzajemnego uczenia się, którego celem jest wzmocnienie zaangażowania obywatelskiego uczniów i ich poczucia demokratycznego obywatelstwa** poprzez kulturę, zarówno w szkołach, jak i poza nimi.

W kształceniu formalnym i uczeniu się przez całe życie należy wykorzystywać kulturę do rozwijania podstawowych umiejętności twórczych, w tym umiejętności mających kluczowe znaczenie dla UE, które pozwolą zniwelować lukę innowacyjną oraz przygotować osoby młode na szybko zmieniającą się gospodarkę i przyszły rynek pracy. Kształcenie i szkolenie artystyczne może również wywołać szersze skutki pośrednie, inspirując szkoły i rodziny do odwiedzania instytucji kultury, muzeów, teatrów i bibliotek oraz wykorzystywania ich jako kreatywnych przestrzeni do nauki. Kształcenie artystyczne i kulturowe w szkole często jest jednak niedoceniane, niedostatecznie finansowane, znajduje się na marginesie polityki w niektórych państwach członkowskich, a w czasie restrykcji budżetowych jest jedną z dziedzin dotkniętych cięciami.

Należy wzmocnić ofertę edukacyjną w dziedzinie sztuki i kultury oraz poprawić jej jakość. Komisja będzie **promować ściślejszą współpracę międzysektorową między politykami w dziedzinie kultury i kształcenia**. Będzie wspierać partnerstwa między artystami, instytucjami kultury, lokalnymi organizacjami kulturalnymi, szkołami i placówkami kształcenia pozaformalnego, a także zachęcać do realizacji oddolnych projektów z zakresu kształcenia artystycznego i kulturowego.

W ramach **unii umiejętności Komisja walczy ze znacznym spadkiem czytelnictwa**. Komisja będzie posilkować się najnowszymi opracowaniami ekspertów państw członkowskich oraz inicjatywami promującymi czytelnictwo, takich jak **Dzień Autorów Europejskich**⁴³, a także **wykorzystywać istotną rolę bibliotek** i czerpać z ich wiedzy fachowej. **Unijna koalicja na rzecz umiejętności czytania i pisania**, zapowiadana na 2026 r., przyczyni się do osiągnięcia tego kluczowego celu⁴⁴.

4.5. Poprawa zdrowia i dobrostanu dzięki kulturze

Udział w życiu kulturalnym korzystnie wpływa na zdrowie, dobrostan i jakość życia jednostek, społeczności i społeczeństwa. Wykazano, że łączenie inicjatyw kulturalnych i zdrowotnych skutecznie wzmacnia więzi społeczne, odporność emocjonalną i fizyczną, poprawia zdrowie psychiczne i zwalcza poczucie osamotnienia⁴⁵, co może pomóc w radzeniu sobie z wyzwaniami związanymi ze zdrowiem psychicznym dzieci i młodzieży.

Komisja zrobiła pierwszy krok w tym kierunku, uznając w kompleksowym podejściu do zdrowia psychicznego z 2023 r.⁴⁶, że polityka w obszarach kultury i sztuki sprzyja poprawie

⁴³ [Dzień Autorów Europejskich – Kultura i Kreatywność](#).

⁴⁴ Europejską koalicję na rzecz umiejętności czytania i pisania zapowiedziano w [planie działania na rzecz umiejętności podstawowych](#), Komisja Europejska, marzec 2025 r.

⁴⁵ „[What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A Scoping review](#)” [Jakie są dowody na rolę sztuki w poprawie zdrowia i dobrostanu? Przegląd zakresu], WHO, 2019.

⁴⁶ [Kompleksowe podejście do zdrowia psychicznego – Komisja Europejska](#).

zdrowia psychicznego i dobrostanu poszczególnych osób i społeczeństwa oraz wspiera odporność psychiczną. Za jedno z innowacyjnych podejść w tym zakresie uznała recepty społeczne obejmujące przepisanie aktywności kulturalnej w ramach podstawowej opieki zdrowotnej. Finansowane przez UE projekty odnoszące się do tej kwestii umożliwiają pogłębianie wiedzy⁴⁷, wskazywanie najlepszych praktyk i zwiększanie świadomości społecznej.

W opracowanych przez ekspertów ds. kultury i zdrowia z państw członkowskich UE zaleceniach politycznych na 2025 r.⁴⁸ wezwano do podjęcia odważnych działań, takich jak ustanowienie strategii międzysektorowych, zabezpieczenie zrównoważonego finansowania na rzecz rozwoju badań naukowych i zagwarantowanie równego dostępu. Komisja, przy wsparciu ekspertów, opracuje **wytyczne UE dotyczące kultury, zdrowia i dobrostanu** dla decydentów i zainteresowanych stron. Będzie również nadal zachęcać do regularnej wymiany dobrych praktyk w tej dziedzinie, wspierając współpracę transgraniczną za pośrednictwem programu „Kreatywna Europa”.

5. UE, która czerpie z kultury i dziedzictwa kulturowego, aby stać się bardziej konkurencyjną, odporną i spójną

Sektor kultury i sektor kreatywny to jedne z najbardziej dynamicznych sektorów gospodarki Europy, które pobudzają innowacje i konkurencyjność, tworzą miejsca pracy i podnoszą atrakcyjność naszych miast i regionów. Przedsiębiorstwa typu start-up z branży technologii cyfrowych są bardzo aktywne w sektorze kultury i sektorze kreatywnym⁴⁹. Kultura jest również ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój innych sektorów. Na przykład turystyka kulturalna stanowi 40 % całej turystyki europejskiej⁵⁰.

Produkcja kulturalna i kreatywna w Europie nadal dysponuje niewykorzystanym potencjałem zarówno na jednolitym rynku UE, jak i na całym świecie. Sektor kultury i sektor kreatywności należy wspierać przez cały okres transformacji, przed którymi stoją, aby uwolnić ich potencjał i wykorzystać ich wkład w konkurencyjność UE. Należy tego dokonać w sposób, który zapewni promowanie różnorodności, ochronę praw twórców, utrzymanie odpowiednich standardów etycznych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym dziedzictwa cyfrowego.

Poszczególne sektory napotykają szczególne wyzwania i potrzeby, którymi Komisja będzie się w dalszym ciągu zajmować, posiłkując się inicjatywami sektorowymi, sprawdzonymi formatami współpracy⁵¹ i strumieniami finansowania⁵², spójnymi z nadrzędnymi celami

⁴⁷ Takie jak projekt CultureForHealth.

⁴⁸ Komisja Europejska: Dyrekcja Generalna ds. Edukacji, Młodzieży, Sportu i Kultury, *Culture and health – Time to act* [Kultura i zdrowie – Czas na działanie], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/0432398>.

⁴⁹ Spośród wszystkich ekosystemów przemysłowych – obok sektora ochrony zdrowia i sektora mobilności – sektor kultury i sektor kreatywny przyciągają największą liczbę przedsiębiorstw typu start-up z dziedziny technologii. Więcej informacji: [Komisja Europejska, Roczne sprawozdanie dotyczące jednolitego rynku i konkurencyjności za 2024 r.](#)

⁵⁰ [Światowa Organizacja Turystyki Organizacji Narodów Zjednoczonych \(UNWTO\), Report on Tourism and Culture Synergies \[Raport na temat synergii turystyki i kultur\].](#), 2018. Co więcej, według [sprawozdania \(UNWTO\) z 2021 r.](#) w miejscach, w których kręcono popularne filmy lub produkcje telewizyjne, odnotowuje się średni wzrost ruchu turystycznego o 25–40 %.

⁵¹ Na przykład [grupa ekspertów ds. dziedzictwa kulturowego](#), [Europejskie Forum Filmowe](#) lub inicjatywa [Music Moves Europe](#).

⁵² Na przykład komponent MEDIA programu „Kreatywna Europa” obejmujący sektor audiowizualny lub ukierunkowane finansowanie sztuk widowiskowych (Perform Europe) w ramach komponentu „Kultura” programu „Kreatywna Europa”.

politycznymi, w uzupełnieniu środków przekrojowych, które mają zastosowanie we wszystkich sektorach.

5.1. Wykorzystanie technologii cyfrowych i sztucznej inteligencji w sektorze kultury i sektorze kreatywnym

Sektor kultury i sektor kreatywny czerpią korzyści z technologii cyfrowych i zmieniają się pod ich wpływem. Szczególnie sztuczna inteligencja zmienia sposób tworzenia kultury, dostępu do niej i jej doświadczania. Oferuje nowe możliwości w zakresie innowacji i zaangażowania odbiorców, w tym wspierania dziedzictwa kulturowego poprzez renowację, rekonstrukcję, konserwację, adaptacyjne ponowne wykorzystanie w produkcjach wirtualnych oraz pogłębione zaangażowanie użytkowników. Sztuczna inteligencja wiąże się również z nowymi wyzwaniami, w szczególności w zakresie praw autorskich i nieuprawnionego korzystania z treści chronionych prawem autorskim w szkoleniu modeli generatywnej sztucznej inteligencji, etycznego wykorzystania, różnorodności kulturowej, zwolnień pracowników, sprawiedliwego wynagrodzenia twórców i zapotrzebowania na umiejętności. Ponadto bardzo ważne jest, aby zwrócić uwagę na takie kwestie, jak rozpowszechnianie treści generowanych przez sztuczną inteligencję, dostęp do danych i finansowania oraz zależność od technologii pochodzących spoza UE. Upowszechnianie sztucznej inteligencji w sektorze kultury i sektorze kreatywnym jest nadal nierównomierne⁵³, co dodatkowo zwiększa potrzebę rozwijania zaawansowanych umiejętności.

Przyszłościowe i wspierające otoczenie regulacyjne ma zasadnicze znaczenie dla europejskiego sektora kultury i sektora kreatywnego. UE opracowuje ramy regulacyjne⁵⁴, które będą wspierać twórców i inne działające w tym sektorze podmioty inwestujące w twórczość i twórcze talenty, zapewniając im ochronę kreatywnych treści, wspieranie uczciwego wynagrodzenia i ustanawianie standardów godnej zaufania i ukierunkowanej na człowieka sztucznej inteligencji.

Dyrektywa z 2019 r. w sprawie prawa autorskiego na jednolitym rynku cyfrowym⁵⁵ przyczynia się do wspierania innowacji, a jednocześnie umożliwia twórcom kontrolowanie wykorzystania ich treści. Akt w sprawie sztucznej inteligencji ma na celu m.in. zagwarantowanie, że rozwój i wdrażanie sztucznej inteligencji odbywają się z poszanowaniem praw twórców, zgodnie z dyrektywą w sprawie praw autorskich. Komisja będzie nadal ułatwiać wdrażanie aspektów związanych z prawami autorskimi zawartych w akcie w sprawie sztucznej inteligencji oraz wymogów przejrzystości w odniesieniu do treści generowanych przez sztuczną inteligencję, a także ułatwiać skuteczne wdrażanie wyjątków dotyczących eksploracji tekstów i danych⁵⁶.

⁵³ Rozwiązania oparte na sztucznej inteligencji wdrożyło 51 % przedsiębiorstw zajmujących się gramami wideo, 39 % przedsiębiorstw z branży audiowizualnej i 35 % przedsiębiorstw z sektora mediów informacyjnych. Sprawozdanie pt. „Perspektywa europejskiego przemysłu medialnego” za 2025 r. | Kształtowanie cyfrowej przyszłości Europy.

⁵⁴ Obejmuje to w szczególności [dyrektywę \(UE\) 2019/790](#), [dyrektywę \(UE\) 2018/1808](#), [rozporządzenie \(UE\) 2022/2065](#), [rozporządzenie \(UE\) 2022/1925](#), [rozporządzenie \(UE\) 2024/1689](#) i [rozporządzenie \(UE\) 2024/1083](#).

⁵⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE.

⁵⁶ Komisja ułatwiła opracowanie zasad ujętych w kodeksie praktyk w zakresie AI ogólnego przeznaczenia (GPAI), który został uznany za wystarczający, aby dostawcy mogli wykazać, że wywiązują się ze swoich obowiązków wynikających z aktu w sprawie sztucznej inteligencji. Przyjęła również wzór dla dostawców modeli GPAI, w którym dostawcy mogą podsumować treści wykorzystywane do szkolenia ich modeli. Trwają studia wykonalności rejestru klauzul *opt-out* w ramach wyjątku dotyczącego eksploracji tekstów i danych, a także planowane jest przeprowadzenie kolejnego badania, które ułatwi ocenę przepisów

Potrzebne jest również jasne stanowisko UE w sprawie stosowania międzynarodowych przepisów dotyczących tantiem.

Strategia w sprawie stosowania AI⁵⁷ będzie wspierać wykorzystanie sztucznej inteligencji w sektorze kultury, sektorze kreatywnym i sektorze mediów w konkretnych przypadkach użycia, takich jak produkcja wirtualna, media interaktywne i immersyjne, wyszukiwalność treści kulturowych (zwłaszcza treści muzycznych i treści związanych z umiejętnościami czytania i pisania) oraz cyfrowe bliźniaki 3D obiektów i artefaktów kulturowych. W strategii w sprawie zastosowania AI zapowiedziano również rozpoczęcie analizy dotyczącej wyzwań prawnych związanych z wynikami generowanymi przez sztuczną inteligencję i rozwiązań technologicznych do zapobiegania ryzyku generowania treści AI naruszających prawa autorskie i ograniczania tego ryzyka. Ponadto Komisja dokona przeglądu dyrektywy z 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym i będzie nadal monitorować rozwój rynku i technologii, a także rozpatrzy ewentualną potrzebę dalszych udoskonaleń ram prawnych dotyczących praw autorskich w odpowiedzi na wyzwania wynikające z rozwoju rynku i technologii.

Aby wesprzeć te działania, Komisja planuje opracować **nową strategię w zakresie AI dla sektora kultury i sektora kreatywnego** oraz uwzględnić szczególne potrzeby tych sektorów w przyszłej polityce cyfrowej, tak aby Europa była w stanie jeszcze lepiej wykorzystywać swoje bogactwo kulturowe i ludzką kreatywność równoległe z postępem technologicznym.

Edukacja cyfrowa, umiejętność czytania i pisania oraz umiejętności cyfrowe mają zasadnicze znaczenie dla krytycznego i kreatywnego korzystania z cyfrowych środowisk kulturowych. Unia umiejętności wzmacnia zasadniczą rolę kształcenia i szkoleń w zwiększaniu konkurencyjności i suwerenności UE. Czerpiąc z osiągnięć Planu działania w dziedzinie edukacji cyfrowej, Plan działania na rzecz przyszłości edukacji cyfrowej i umiejętności cyfrowych do 2030 r. przyczyni się do poszerzenia i pogłębienia umiejętności cyfrowych w zakresie kreatywności, doświadczeń immersyjnych i innowacji artystycznych, cyfryzacji, umiejętności korzystania z mediów, świadomości w zakresie cyberbezpieczeństwa i wielojęzycznego dostępu cyfrowego. Komisja zapewni dostęp do praktycznych szkoleń dotyczących kompetencji w zakresie sztucznej inteligencji i wesprze szkolenia specjalistów o profilach wielodyscyplinarnych w sektorach intensywniej korzystających z technologii cyfrowych, w których brakuje talentów w zakresie sztucznej inteligencji, w tym w sektorze kultury, sektorze kreatywnym i sektorze mediów.

Wykorzystanie transformacji cyfrowej wiąże się również z dalszym uwolnieniem potencjału innowacyjnego sektorów kultury, w szczególności za pośrednictwem projektów UE finansowanych w ramach programu „Horyzont Europa” lub poprzez działania instytucji szkolnictwa wyższego mające na celu niwelowanie luk w wiedzy i promowanie przedsiębiorczości.

5.2. Promowanie rozwoju regionalnego, terytorialnego i lokalnego opartego na kulturze

Możliwości w zakresie kultury i infrastruktury kulturalnej muszą być dostępne w równym stopniu we wszystkich państwach członkowskich, regionach i terytoriach, w tym w regionach

dyrektywy w sprawie prawa autorskiego na jednolitym rynku cyfrowym, w tym wyjątku dotyczącego eksploracji tekstów i danych. Ponadto Komisja rozpoczęła prace nad nowym kodeksem praktyk w zakresie przejrzystości treści generowanych przez sztuczną inteligencję, zgodnie z art. 50 aktu w sprawie sztucznej inteligencji.

⁵⁷ COM(2025) 723 final.

peryferyjnych, na obszarach wiejskich, na wyspach, na obszarach przybrzeżnych i oddalonych, oraz w regionach najbardziej oddalonych UE, które stoją w obliczu wyzwań takich jak wyludnienie, starzenie się społeczeństwa, bariery geograficzne oraz mniejsza liczba i gorsza jakość usług. Blisko 38 % Europejczyków na obszarach wiejskich uznaje jednak, że odległość od obiektów kultury stanowi barierę w dostępie do tych obiektów⁵⁸.

Luki te należy zniwelować, aby w pełni wykorzystać potencjał społeczny danej kultury i wspierać skuteczne prawo do pozostania. Wymaga to polityki kulturalnej i działań inwestycyjnych **osadzonych w szerszych zintegrowanych planach rozwoju terytorialnego i dostosowanych konkretnie do lokalnych potrzeb. Zasadnicze znaczenie w zachowaniu i promowaniu europejskiego dziedzictwa kulturowego ma również turystyka kulturalna.**

W tym względzie kluczową rolę odgrywa polityka spójności UE. W latach 2021–2027 na bezpośrednie inwestycje w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego we wszystkich regionach i terytoriach przeznaczono ponad 5 mld EUR, a wsparcie trafiło do ponad 24 000 obiektów kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki⁵⁹. Uzupełnieniem tych działań jest wspólna polityka rolna (WPR), która również zapewnia wsparcie dla kultury na obszarach wiejskich. Wsparcie to przyczynia się do wzmocnienia roli kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym i terytorialnym. Komisja nadal zachęca do podejmowania działań mających na celu zapewnienie dalszych postępów w tym zakresie we współpracy z władzami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi oraz odpowiednimi zainteresowanymi stronami.

W przyszłości **strategia UE na rzecz zrównoważonej turystyki**⁶⁰ będzie nadal promować zrównoważoną turystykę kulturalną jako katalizator ochrony dziedzictwa kulturowego, spójności społecznej, zrównoważenia środowiskowego i konkurencyjności gospodarczej w całej Europie. Ponadto Komisja pracuje nad projektem wzajemnego uczenia się, ukierunkowanym na **poszerzenie możliwości dla osób zawodowo związanych z sektorem kultury i sektorem kreatywnym na obszarach wiejskich** w celu zwiększenia atrakcyjności regionalnej i zatrzymania osób młodych. Ponadto **Instrument Nowego Europejskiego Bauhausu na lata 2025–2027 będzie finansował projekty mające na celu rewitalizację dzielnic dzięki zrównoważonemu, sprzyjającemu włączeniu społecznemu i wysokiej jakości projektowaniu.**

Ożywcza rola kultury jest równie widoczna w kontekście miejskim. W ciągu ostatnich 40 lat **Europejskie Stolice Kultury (ESK)**⁶¹ skutecznie wzbogacają ofertę kulturalną w miastach gospodarzach. To z kolei przyczynia się do ożywienia życia kulturalnego, pobudza wzrost gospodarczy i wzmacnia więzi społeczne w miastach w całej Europie. Bazując na tym sukcesie, Komisja podtrzymuje swoje zobowiązanie do rozwijania tej inicjatywy i proponuje **nową podstawę prawną, która posłuży do kontynuowania działań i wzmocnienia ESK po 2033 r.**

5.3. Ochrona, zabezpieczanie i promowanie dziedzictwa kulturowego przy jednoczesnym wzmacnianiu spójności i odporności

Promowanie, zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym jego wymiaru cyfrowego, pozostaje głównym priorytetem kształtowania polityki i finansowania UE, wspieranym za pośrednictwem inicjatyw takich jak znak dziedzictwa europejskiego, Europejskie Dni Dziedzictwa, nagroda Unii Europejskiej i Europa Nostra w dziedzinie dziedzictwa

⁵⁸ [Specjalne badanie Eurobarometr 562 na temat postaw Europejczyków wobec kultury.](#)

⁵⁹ Dane dotyczące przydziału środków UE na kulturę i dziedzictwo kulturowe w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (w tym w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej – komponentu Interreg) pobrano 8 września 2025 r. Liczby te uwzględniają jedynie bezpośrednie przydziały.

⁶⁰ [Strategia UE na rzecz turystyki.](#)

⁶¹ [Europejskie Stolice Kultury – Kultura i Kreatywność.](#)

kulturowego oraz Centrum Dziedzictwa Europejskiego. Czerpiąc z tych osiągnięć, Komisja **odnowi i wzmocni znak dziedzictwa europejskiego**, aby utrzymać znaczenie tego wyróżnienia.

Komisja **wspiera cyfryzację i transformację cyfrową sektora dziedzictwa kulturowego** za pośrednictwem inicjatyw takich jak Europeana, która obecnie obejmuje ponad 65 mln obiektów cyfrowych⁶², oraz chmura na rzecz dziedzictwa kulturowego⁶³ lub **wspólna europejska przestrzeń danych na potrzeby dziedzictwa kulturowego**⁶⁴. Działania te poprawiają dostęp do wysokiej jakości danych (w tym danych 3D), sprzyjają ich ponownemu wykorzystywaniu w różnych sektorach oraz przyspieszają upowszechnianie powstających technologii poprzez szkolenia i możliwości podnoszenia kwalifikacji. Komisja będzie kontynuować swoje działania wspierające w tym obszarze.

Dziedzictwo jest narażone na wiele zagrożeń: katastrofy spowodowane przez człowieka, takie jak konflikty zbrojne, zmiana klimatu i degradacja środowiska, oraz zagrożenia naturalne⁶⁵, czego dowodem jest rosyjska wojna napastnicza przeciwko Ukrainie, niedawne pożary roślinności, trzęsienia ziemi i powódzie w całej Europie. W związku z tym należy pilnie opracować i wdrożyć plany gotowości na wypadek sytuacji kryzysowej i zarządzania ryzykiem oraz mechanizmy i procedury współpracy w dziedzinie kultury i dziedzictwa.

Zgodnie z Planem prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026⁶⁶ i europejską strategią na rzecz unii gotowości UE zacieśnia współpracę i wzmacnia gotowość za pomocą takich mechanizmów jak Unijny Mechanizm Ochrony Ludności i inicjatywy takie jak ProCultHer⁶⁷ oraz prowadzony przez ICCROM⁶⁸ projekt READY⁶⁹, które wzmacniają zdolności państw członkowskich do skutecznego zarządzania ryzykiem związanym z dziedzictwem kulturowym w obliczu klęsk żywiołowych oraz ekstremalnych zdarzeń i konfliktów związanych z klimatem. Przełomowe badania w tej dziedzinie są wspierane w ramach programu „Horyzont Europa”, a Komisja zdobywa praktyczne doświadczenie, wspierając jednocześnie dziedzictwo kulturowe Ukrainy i jej artystów. Komisja będzie nadal współpracować z państwami członkowskimi w celu zapewnienia ochrony i stałego dostępu do cennego dziedzictwa cyfrowego (w tym dziedzictwa pierwotnie cyfrowego) w obliczu zagrożeń, a także poprawy ochrony cyfrowego dziedzictwa kulturowego poza granicami państw, która to ochrona ma coraz większe znaczenie w obliczu rosnących zagrożeń naturalnych, cybernetycznych i innych.

Zasadnicze znaczenie dla ochrony dziedzictwa kulturowego i pamięci zbiorowej ma też zwalczanie nielegalnego handlu dobrami kultury. Przestępstwa takie jak kradzież, nielegalne wykopaliska, grabieże i fałszerstwa, mają bezpośredni wpływ na tożsamość, spójność i odporność społeczności, zwłaszcza na obszarach dotkniętych kryzysem i konfliktem, i mogą być intratnym zajęciem dla przestępczości zorganizowanej, niektórych stron konfliktu lub terrorystów. Dobra kultury są narażone na ryzyko, gdyż mogą stać się atrakcyjnym celem przestępstw powiązanych, takich jak pranie pieniędzy, uchylanie się od sankcji lub od opodatkowania.

⁶² [Tablica wskaźników statystycznych Metis.](#)

⁶³ [Chmura na rzecz dziedzictwa kulturowego – Komisja Europejska.](#)

⁶⁴ [Wspólna europejska przestrzeń danych na potrzeby dziedzictwa kulturowego.](#)

⁶⁵ [Konkluzje Rady w sprawie podejścia UE do dziedzictwa kulturowego podczas konfliktów i kryzysów oraz konkluzje Rady w sprawie zarządzania ryzykiem w obszarze dziedzictwa kulturowego 2020/C 186/01.](#)

⁶⁶ [Gotowość – Komisja Europejska.](#)

⁶⁷ ProCultHer – ochrona dziedzictwa kulturowego przed skutkami klęsk żywiołowych.

⁶⁸ Akronim ICCROM oznacza Międzynarodowy Ośrodek Studiów nad Ochroną i Restauracją Dóbr Kultury.

⁶⁹ [READY – odporność na rzecz zachowania dziedzictwa w obliczu klęsk żywiołowych, ryzyka związanego z klimatem i złożonych sytuacji kryzysowych.](#)

Plan działania UE przeciwko nielegalnemu handlowi dobrami kultury⁷⁰, rozporządzenie UE w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury⁷¹, dyrektywa w sprawie przeciwdziałania praniu pieniędzy⁷² oraz szereg projektów badawczych⁷³ finansowanych przez UE zapewniły solidne ramy dla obecnych i przyszłych skoordynowanych działań w tej dziedzinie. Komisja współpracuje również z Międzynarodową Radą Muzeów w zakresie działań prewencyjnych, badań naukowych, postępowań przygotowawczych i bezpieczeństwa muzeów, w tym w zakresie modernizacji jej Międzynarodowego Obserwatorium Nielegalnego Handlu Dobrami Kultury, oraz nawiązała dialog z rynkiem sztuki w celu wymiany informacji i promowania praktyk etycznych⁷⁴.

W przyszłości Komisja będzie nadal wspierać działania mające na celu poprawę identyfikowalności dóbr kultury, a także promowanie należytej staranności i wdrażania innowacyjnych technologii, oraz będzie mobilizować wszystkie zainteresowane strony do lepszej ochrony dziedzictwa kulturowego i zwalczania przestępstw związanych z dziedzictwem kulturowym.

5.4. Kreatywne ścieżki przeciwdziałania zmianie klimatu i promowania zrównoważenia środowiskowego

Należy nadal angażować sektory kultury w działania na rzecz klimatu i różnorodności biologicznej, a także wzmocnić pozycję podmiotów działających w sektorze kultury jako liderów zielonej transformacji. Komisja będzie nadal promować dialog między zainteresowanymi stronami działającymi w dziedzinie kultury i ochrony środowiska, między innymi organizując warsztaty na temat **roli kultury i sztuki w kształtowaniu zrównoważonego trybu życia**.

Nadal ważne jest promowanie wspólnej kultury architektury i projektowania oraz inwestowanie w wysokiej jakości środowisko życia dla wszystkich – poprzez inicjatywy takie jak **nowy europejski Bauhaus**. Aby wykorzystać transformacyjną moc sztuki i kultury na rzecz kreatywności i innowacji, Komisja przyjmie **komunikat i wnioski dotyczące zalecenia Rady w sprawie przyszłości nowego europejskiego Bauhausu i będzie starać się nadal działać na rzecz kultury za pośrednictwem powiązanych inicjatyw**.

Sektory kultury muszą zająć się takimi kwestiami, jak efektywność energetyczna, która w kontekście dziedzictwa kulturowego powinna iść w parze z poszanowaniem jego integralności. Należy w dalszym ciągu promować praktyczne narzędzia i inicjatywy, takie jak kalkulator emisji dwutlenku węgla MEDIA dla europejskich produkcji audiowizualnych, obecnie opracowywany przy wsparciu ze strony komponentu MEDIA⁷⁵ programu „Kreatywna Europa”, lub projekt „Go Green” na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego, finansowany z programu „Horyzont Europa”⁷⁶.

W oparciu o poczynione postępy UE będzie nadal wspierać wysiłki na rzecz zazieleniania ukierunkowane na sektory kultury. Jednym z przykładów takich działań jest planowane uruchomienie nowego ambitnego **europejskiego partnerstwa w zakresie badań naukowych**

⁷⁰ [COM\(2022\) 800, Komunikat Komisji w sprawie planu działania UE przeciwko nielegalnemu handlowi dobrami kultury.](#)

⁷¹ [Rozporządzenie \(UE\) 2019/880.](#)

⁷² [Dyrektywa \(UE\) 2024/1640.](#)

⁷³ [Innovations for combatting trafficking in cultural goods - Publications Office of the EU \[Innowacje w zwalczaniu nielegalnego handlu dobrami kultury – Urząd Publikacji UE\].](#)

⁷⁴ [Podgrupa ds. rynku dzieł sztuki \(E03650/2\) – Rejestr grup ekspertów Komisji i podobnych zespołów.](#)

⁷⁵ [Wspólny kalkulator emisji dwutlenku węgla dla europejskiego sektora audiowizualnego: w stronę przyszłości świadomej pod względem środowiskowym.](#)

⁷⁶ [Projekt GoGreen.](#)

i innowacji na rzecz trwałego dziedzictwa kulturowego, współfinansowanego z programu „Horyzont Europa”, w uzupełnieniu szeregu dotychczasowych działań w zakresie badań naukowych i innowacji. Partnerstwo to będzie inwestować w badania naukowe i innowacje mające na celu poprawę ochrony dziedzictwa kulturowego Europy i zwiększania neutralności klimatycznej poprzez promowanie tradycyjnych i innowacyjnych praktyk, technik i materiałów zidentyfikowanych w toku badań nad dziedzictwem kulturowym. Komisja będzie również nadal zabiegać o pełną integrację **kultury i dziedzictwa kulturowego z międzynarodowym programem działań w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu**, za pośrednictwem odpowiednich mechanizmów koordynacji i forów międzynarodowych.

6. UE, która aktywnie wspiera międzynarodowe stosunki i partnerstwa w dziedzinie kultury

Utrzymanie pokoju, zapobieganie konfliktom i wzmacnianie bezpieczeństwa międzynarodowego stanowią podstawę racji bytu Unii Europejskiej i jeden z jej kluczowych celów w zakresie działań zewnętrznych. Kultura wspiera te wysiłki jako czynnik sprzyjający pokojowi, katalizator zrównoważonego rozwoju i pomost między ludźmi.

W obecnej niestabilnej sytuacji geopolitycznej, w obliczu zagranicznych manipulacji informacjami i ingerencji w informacje, kultura staje się coraz bardziej strategicznym obszarem wpływów. W skali globalnej niektóre kraje aktywnie wykorzystują kulturę do kształtowania poglądów i tożsamości, aby legitymizować cele polityczne. Aby zachować odporność i wiarygodność, UE musi uznać tę rzeczywistość i dostosować się do niej, umacniając swoją opartą na wartościach postawę w międzynarodowych stosunkach kulturalnych, wykorzystując własną bogatą różnorodność kulturową jako strategiczny atut, który wzmacnia działania zewnętrzne, wspiera odporność społeczną, stabilność i pojednanie oraz przyczynia się do naszego zbiorowego bezpieczeństwa.

Państwa członkowskie UE, jej partnerzy i organizacje międzynarodowe coraz częściej oczekują, że UE będzie działać w sposób bardziej spójny i ambitny w dziedzinie kultury na arenie międzynarodowej i w kontekście wielostronnym. Wartość dodana UE polega na tym, że Unia jest czymś więcej niż sumą jej części, o czym świadczy również jej obecność na ważnych wydarzeniach kulturalnych i z zakresu dyplomacji publicznej w krajach partnerskich.

6.1. Strategiczne włączenie kultury do działań zewnętrznych UE

Rozwijając zewnętrzny wymiar Kompas kultury, UE może chronić i promować różnorodność kulturową, wzmacniać swoją globalną rolę i przynosić namacalne korzyści społeczeństwom na całym świecie. Osiągnięcie tego celu wymaga woli politycznej, skoordynowanych działań i wspólnego zobowiązania do tego, aby uczynić kulturę nieodłącznym elementem i strategicznym zasobem w zakresie zaangażowania Europy na arenie międzynarodowej. Delegatury Unii odgrywają w tym względzie ważną rolę.

W oparciu o doświadczenia takie jak pakiet „Drużyna Europy na rzecz Dziedzictwa Kulturowego w Ukrainie” oraz podejście „Drużyna Europy” do wzmocnienia afrykańsko-europejskich partnerstw muzealnych modele te należy stosować w sposób bardziej usystematyzowany, także w regionach zmagających się z klęskami żywiołowymi, konfliktami zbrojnymi lub niestabilnością gospodarczą. Platforma stosunków kulturalnych (CRP) wprowadziła nowe podejście, którego podstawą jest zaangażowanie oparte na dialogu równych partnerów, współtworzeniu i zrównoważonych partnerstwach. Projekt „Europejskie przestrzenie kultury” pokazał, że współtworzone, lokalnie zakorzenione inicjatywy kulturalne mogą pogłębiać wzajemne zrozumienie i wywierać trwały wpływ. Aby podtrzymać te wysiłki, Komisja uruchomi **nowy etap działalności platformy stosunków kulturalnych na całym**

świecie. Będzie również kontynuować ścisłą **współpracę z siecią narodowych instytutów kultury UE** w celu zacieśnienia międzynarodowych stosunków kulturalnych.

UE wzmocni systematyczną i strategiczną integrację kultury ze swoimi politykami i programami zewnętrznymi, w tym za pośrednictwem strategii Global Gateway, aby w ten sposób wartość kultury została uznana za kluczowy strategiczny filar działań zewnętrznych UE. Należy konsekwentnie uruchamiać odpowiednie instrumenty, takie jak ISWMR – „Globalny wymiar Europy”⁷⁷.

Aby zapewnić maksymalne oddziaływanie, w ramach polityk i działań w zakresie międzynarodowych stosunków kulturalnych należy wzmacniać współpracę międzysektorową między obszarami kultury i spraw zagranicznych na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym oraz współpracę z zainteresowanymi stronami, a także zachęcać do takiej współpracy. Współpraca wielopoziomowa i międzysektorowa pozwala zagwarantować, że działania kulturalne są odzwierciedleniem zarówno priorytetów politycznych, jak i potrzeb lokalnych społeczności. W tym duchu Komisja oraz wysoka przedstawicielka i wiceprzewodnicząca zaproponują aktualizację **strategii UE w dziedzinie międzynarodowych stosunków kulturalnych** (wspólny komunikat z 2016 r.⁷⁸).

6.2. Zacieśnianie współpracy kulturalnej w procesach rozszerzenia i integracji, a także w stosunkach z krajami i regionami sąsiadującymi

Współpraca kulturalna odgrywa kluczową rolę w zbliżaniu do UE krajów kandydujących do UE i potencjalnych krajów kandydujących. Dostosowanie polityki kulturalnej tych krajów do standardów UE, wspieranie wymiany zawodowej oraz zachowanie i krzewienie różnorodności kulturowej mogą pomóc tym krajom wzmocnić ścieżki integracji. Programy UE, takie jak „Kreatywna Europa”, EU4Culture⁷⁹, Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA)⁸⁰ i TAIEX⁸¹, już udowodniły swoją wartość we wspieraniu sektorów kultury krajów kandydujących i potencjalnych krajów kandydujących oraz promowaniu większego poczucia przynależności i wspólnej tożsamości europejskiej. Inicjatywy te tworzą wysokiej jakości miejsca pracy, pobudzają zrównoważony wzrost i sprzyjają wzajemnemu zrozumieniu między krajami partnerskimi i państwami członkowskimi. Tego rodzaju wsparcie należy kontynuować, aby przyspieszyć proces rozszerzenia. W regionie objętym procesem rozszerzenia będzie też czynnie wspierane uczestnictwo młodzieży w oparciu o pomyślnie realizowane inicjatywy, w tym Laboratoria Młodzieży.

Komisja będzie nadal wzmacniać dialog merytoryczny w dziedzinie kultury z krajami kandydującymi, potencjalnymi krajami kandydującymi i krajami sąsiadującymi, w ścisłej współpracy z państwami członkowskimi UE. Rozpocznie również nowy etap **programu EU4Culture** w regionie wschodniego sąsiedztwa. Wymiana kulturalna, obok wymiany

⁷⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/947 z dnia 9 czerwca 2021 r. ustanawiające Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – Globalny Wymiar Europy, zmieniające i uchylające decyzję Parlamentu Europejskiego i Rady nr 466/2014/UE oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1601 i rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 480/2009. [Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 209/2021.](#)

⁷⁸ [Wspólny komunikat „W stronę strategii UE w dziedzinie międzynarodowych stosunków kulturalnych” \(JOIN\(2016\) 029\).](#)

⁷⁹ [Strona poświęcona projektowi UE – UE NEIGHBOURS East.](#)

⁸⁰ W ramach [unijnego Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej \(IPA\)](#) sfinansowano szereg projektów, na przykład na Bałkanach Zachodnich, mających na celu wzmocnienie współpracy kulturalnej jako siły ułatwiającej pojednanie i budowanie dobrosąsiedzkich stosunków, wspierającej długoterminową stabilność regionalną i wzajemne zrozumienie.

⁸¹ [TAIEX – Komisja Europejska.](#)

technicznej, oferuje możliwości dialogu i wymiany opinii oraz narrację o potężnej sile oddziaływania, przedstawiającą członkostwo w UE nie tylko jako proces prawny i ekonomiczny, ale jako wspólny projekt kulturalny. W regionie objętym procesem rozszerzenia będzie też czynnie wspierane uczestnictwo młodzieży w oparciu o pomyślnie realizowane inicjatywy, w tym Laboratoria Młodzieży.

Ponadto ściślejsza współpraca w dziedzinie kultury korzystnie wpłynie na stosunki Unii z krajami sąsiadującymi i krajami położonymi jeszcze dalej. Na przykład bogate dziedzictwo materialne i niematerialne południowego regionu Morza Śródziemnego stanowi solidną podstawę przyszłej współpracy w zakresie kultury, zrównoważonej turystyki kulturalnej i rozwoju opartego na dziedzictwie. Nowy Pakt na rzecz regionu śródziemnomorskiego⁸² stwarza możliwości umieszczenia dziedzictwa kulturowego i branż kreatywnych w centrum dialogu, współpracy i inicjatyw koordynacyjnych. W kontekście paktu Komisja uruchomi nową inicjatywę **Euro-Med na rzecz kultury, sportu i turystyki**.

Dodatkowo, opierając się na doświadczeniach zdobytych w ramach programu „Kreatywna Europa”, Komisja zaproponowała utrzymanie możliwości uczestnictwa państw trzecich w programie AgoraEU.

6.3. Wzmacnianie multilateralizmu poprzez kulturę

Wspieranie multilateralizmu poprzez kulturę ma nadal zasadnicze znaczenie dla wzmocnienia roli UE jako globalnego gracza, wspierania dialogu międzykulturowego i budowania partnerstw, które przyczyniają się do pokoju, wzajemnego szacunku i dobrobytu na całym świecie. UE pomaga kształtować międzynarodową politykę kulturalną i zapewnia jej spójność we wszystkich sektorach poprzez aktywny udział w forach wielostronnych, takich jak UNESCO (w tym w kontekście Mondiacult⁸³), G-7 i G-20. UE powinna odegrać wiodącą rolę w przełożeniu tych zobowiązań na konkretne działania i wносить wkład w zwiększanie roli kultury w programie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju po 2030 r., kontynuując promowanie strategii opartych na dowodach.

7. Kultura Europejska: inwestycja strategiczna

Wspieranie wizji i ambitnych celów politycznych Kompas kultury dla Europy wymaga bardziej systematycznej mobilizacji istniejących i przyszłych instrumentów finansowania na każdym szczeblu, równoległe z inwestycjami prywatnymi i filantropią.

7.1. Stałe specjalne finansowanie

W ramach programu „Kreatywna Europa” i proponowanego programu AgoraEU na lata 2028–2034, który łączy kulturę, media, wartości i prawa oraz czerpie z obecnych programów „Kreatywna Europa” i CERV, zapewnione zostanie stałe i specjalne wsparcie finansowe UE dla sektora kultury i sektora kreatywnego w Europie. Zgodnie ze swoim wnioskiem Komisja zamierza wykorzystać spuściznę i sukcesy programu „Kreatywna Europa” i zaproponowała podwojenie budżetu na kulturę. Komisja zwróci szczególną uwagę na kwestię uproszczenia, które zamierza osiągnąć między innymi poprzez większy udział dotacji w systemie kaskadowym i finansowania niepowiązanego z kosztami i płatnościami ryczałtowymi, co powinno zwiększyć skuteczność i dostępność finansowania.

7.2. Włączanie wszystkich instrumentów finansowych UE do głównego nurtu polityki

⁸² [Wspólny komunikat w sprawie Paktu na rzecz regionu śródziemnomorskiego – Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej i Zatoki Perskiej.](#)

⁸³ Światowa Konferencja UNESCO na temat polityk kulturalnych i zrównoważonego rozwoju.

Unijne finansowanie kultury w ramach szeregu programów⁸⁴ ma obecnie kluczowe znaczenie w kontekście wspierania kształcenia, badań naukowych, innowacji, cyfryzacji, dynamiki MŚP, aktywnego obywatelstwa i działań kulturalnych z udziałem państw spoza UE. Przewodnik dotyczący **finansowania CulturEU** pomógł zainteresowanym stronom lepiej zrozumieć, w jaki sposób poszczególne unijne instrumenty finansowe podchodzą do kwestii kultury i jej finansowania, i rozeznac się w sposobie ich działania⁸⁵. Komisja **zaktualizuje ten przewodnik, aby uwzględnić możliwości finansowania kultury w kolejnym budżecie UE.**

W odniesieniu do kolejnych WRF Komisja zaproponowała wspieranie kultury w ramach odpowiednich instrumentów UE, w tym Europejskiego Funduszu Konkurencyjności, programu „Horyzont Europa”, planów partnerstwa krajowego i regionalnego oraz instrumentu „Globalny wymiar Europy”. Aby to osiągnąć, Komisja opracuje **wytyczne dotyczące strategicznych inwestycji w kulturę,** zgodne z kluczowymi kierunkami Kompas kultury.

7.3. Pozyskiwanie finansowania prywatnego

Poszukiwanie innowacyjnych mechanizmów finansowania sektora kultury i sektora kreatywnego ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia długoterminowej stabilności tych sektorów. Zdecydowanie **zachęca się do współpracy między sektorem publicznym i prywatnym** w celu rozszerzenia źródeł finansowania kultury, takich jak uzupełnianie dotacji **instrumentami rynkowymi, uwzględnianie nowatorskich podejść do finansowania, w tym filantropii i partnerstw publiczno-prywatnych,** dostosowanych do konkretnych potrzeb poszczególnych sektorów.

Komisja wspólnie z Europejskim Funduszem Inwestycyjnym (EFI) opracowała innowacyjne instrumenty finansowe, które mają stanowić alternatywę dla tradycyjnego finansowania w formie dotacji. Mają one na celu wykorzystywanie rynków finansowych, zarówno w zakresie kapitału własnego, jak i pożyczek, aby pozyskać korzyści dla sektora mediów i innych sektorów kultury i sektorów kreatywnych. Aby jeszcze bardziej wzmocnić różnorodność i konkurencyjność sektorów kultury, biorąc pod uwagę dobre wyniki uzyskane w sektorze mediów w ramach gwarancji InvestEU oraz system poręczeń na rzecz sektora kultury i sektora kreatywnego⁸⁶ i narzędzie inwestycji kapitałowych MediaInvest⁸⁷, Komisja rozpatrzy nowe **narzędzia finansowe mające na celu mobilizację kapitału prywatnego i ułatwienie inwestycji w sektor kultury i sektor kreatywny,** w tym przedsiębiorstwa, również typu start-up, aby pobudzić zdolność do tworzenia i innowacji w tych sektorach.

8. Wnioski i plany na przyszłość

W Kompasie kultury określono ambitne i wzmocnione ramy polityki UE w dziedzinie kultury. Przyszłościowe działania w ramach kompasu opierają się na trzech nadrzędnych narzędziach polityki służących jego realizacji: okresowym sprawozdaniu na temat stanu kultury w UE, zorganizowanym dialogu UE na temat kultury oraz unijnym centrum danych dotyczących kultury.

Strategiczne ukierunkowanie Kompas kultury wymaga większego zaangażowania politycznego i inwestycji w kulturę. W tym duchu zapowiedziano dziś projekt wspólnej deklaracji zatytułowanej „Europa dla kultury – kultura dla Europy”. Komisja zwraca się do

⁸⁴ Takich jak Erasmus+, „Horyzont Europa”, „Cyfrowa Europa”, InvestEU, CERV i ISWMR.

⁸⁵ [Przewodnik dotyczący finansowania CulturEU – Kultura i kreatywność.](#)

⁸⁶ [System poręczeń na rzecz sektora kultury i sektora kreatywnego \(CCS GF\)](#), początkowo – do 2020 r. – finansowany z programu „Kreatywna Europa”, a następnie od 2021 r. z programu InvestEU, jest realizowany w drodze skutecznej współpracy między Komisją a Europejskim Funduszem Inwestycyjnym.

⁸⁷ [MediaInvest – Pobudzanie inwestycji w europejskim sektorze audiowizualnym |Kształtowanie cyfrowej przyszłości Europy.](#)

Parlamentu Europejskiego i Rady o rozpatrzenie projektu z myślą o wypracowaniu wspólnie uzgodnionego tekstu i podpisaniu deklaracji jako sygnału wspólnej woli.

Komisja będzie również współpracować z innymi instytucjami publicznymi, zainteresowanymi stronami z sektora kultury, podmiotami społeczeństwa obywatelskiego, odpowiednimi organizacjami i wszystkimi innymi zainteresowanymi stronami, aby aktywnie włączyć się w realizację ambitnych celów zawartych w Kompasie kultury dla Europy.

ZAŁĄCZNIK 1: SZTANDAROWE DZIAŁANIA W RAMACH KOMPASU KULTURY DLA EUROPY

W poniższym wykazie przedstawiono działania, które Komisja podejmie w celu wdrożenia Kompasas kultury.

Nr	Działanie	Harmonogram
WIZJA: „Europa dla kultury – kultura dla Europy”		
1.	Projekt wspólnej deklaracji Parlamentu Europejskiego, Rady Unii Europejskiej i Komisji Europejskiej zatytułowanej „Europa dla kultury – kultura dla Europy”	IV kw. 2025 r.
2.	Sprawozdanie na temat stanu kultury w UE oraz zorganizowany dialog UE z zainteresowanymi stronami	III kw. 2027 r. (sprawozdanie na temat stanu kultury) III kw. 2026 r. (dialog)
3.	Utworzenie unijnego centrum danych dotyczących kultury zarządzanego przez Komisję Europejską	Od III kw. 2027 r.
Kluczowy kierunek 1: WARTOŚCI I PRAWA		
4.	Projekt nowej Nagrody UE w dziedzinie sztuk widowiskowych	II kw. 2027 r.
5.	Sprawozdanie, które ma ułatwić państwom członkowskim zwiększanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w kulturze i zwiększanie wsparcia dla tych osób w dziedzinie kultury.	I kw. 2028 r.
6.	Ustanowienie dobrowolnych ram wzajemnego uznawania krajowych „paszportów do kultury i dziedzictwa kulturowego” dla osób młodych, promowanie szlaku kulturowego DiscoverEU wśród osób młodych oraz wzbogacanie oferty kulturalnej w ramach istniejącej europejskiej karty młodzieżowej (finansowanej w ramach programu Erasmus+)	IV kw. 2027 r. („paszporty”) II kw. 2026 r. (DiscoverEU) II kw. 2026 r. (karta młodzieżowa)
Kluczowy kierunek 2: ARTYŚCI I LUDZIE		
7.	Projekt unijnej karty artystów w porozumieniu z partnerami społecznymi i zainteresowanymi stronami	II kw. 2027 r.
8.	Utworzenie sieci młodzieżowych ambasadorów kultury, z którymi będą omawiane kwestie związane z polityką kulturalną	Początek w 2026 r.
9.	Przedstawienie wytycznych UE dotyczących kultury, zdrowia i dobrostanu.	2028
Kluczowy kierunek 3: KONKURENCYJNOŚĆ, ODPORNOŚĆ, SPÓJNOŚĆ		
10.	Przedstawienie strategii w zakresie AI dla sektora kultury i sektora kreatywnego	I kw. 2027 r.
11.	Opracowanie wspólnej europejskiej przestrzeni danych na potrzeby dziedzictwa kulturowego w kontekście przyszłej strategii na rzecz wdrażania przestrzeni danych na lata 2025–2030	Od IV kw. 2025 r.
12.	Wzmocnienie znaku dziedzictwa europejskiego i Europejskich Stolic Kultury po 2033 r.	II kw. 2026 r.
13.	Przyjęcie komunikatu i wniosku dotyczącego zalecenia Rady w sprawie przyszłości nowego europejskiego Bauhausu (NEB), który ma wykorzystywać transformacyjną moc sztuki i kultury na rzecz kreatywności i innowacji	IV kw. 2025 r.

Nr	Działanie	Harmonogram
14.	Uruchomienie nowego europejskiego partnerstwa w zakresie badań naukowych i innowacji na rzecz trwałego dziedzictwa kulturowego	II kw. 2026 r.
Kluczowy kierunek 4: ARENA MIĘDZYNARODOWA		
15.	Zaktualizowanie strategii UE w zakresie międzynarodowych stosunków kulturalnych, wspólnie z wysoką przedstawicielką i wiceprzewodniczącą	IV kw. 2027 r.
16.	Wykorzystanie – wspólnie z wysoką przedstawicielką i wiceprzewodniczącą – podejścia „Drużyna Europy” w dziedzinie kultury, aby zachęcić do łączenia zasobów UE i państw członkowskich w dziedzinie kultury i dziedzictwa kulturowego	W toku
17.	Rozpoczęcie nowego etapu programu EU4Culture w ramach wschodniego sąsiedztwa	IV kw. 2025 r.
18.	Uruchomienie inicjatywy Euro-Med na rzecz kultury, sportu i turystyki w kontekście Paktu na rzecz regionu śródziemnomorskiego	I kw. 2026 r.
INWESTYCJE		
19.	Uproszczenie dostępu do finansowania unijnego na rzecz kultury i aktualizacja przewodnika CulturEU dotyczącego finansowania kultury	W toku (Kreatywna Europa) IV kw. 2028 r. (CultureEU)
20.	Opracowanie wytycznych UE dotyczących strategicznych inwestycji w kulturę oraz poszukiwanie innowacyjnych narzędzi inwestycyjnych w celu przyciągnięcia kapitału prywatnego, w tym filantropii, we współpracy z odpowiednimi instytucjami finansowymi	IV kw. 2028 r.